

Algirdo Lipčiaus atsiminimai apie dėdę ir krikšto tėvą Maironį

Gimiau 1907 m. spalio mėn. 28 d. tuometinės Raseinių apskrities Betygalos valsčiaus Bernotų kaime. Mano motina Kotryna – Jono Mačiulio Maironio sesuo, o Maironis – mano dėdė ir krikšto tėvas. Iš savo vaikystės nedaug ką beprisimenu, daugiausiai atmintyje išliko tik kitų pasakojimai apie tuos metus.

Nuo Bernotų iki Pasandravio kelio – apie 2 kilometrai. Bernotų ir Pasandravio valdų riba ėjo Luknės upelio pakrante. Maironio tėvas kurį laiką Pasandravyje ūkininkavo. Tada, matyt, Pasandravio (Astrauskų) sumenkusiam dvaro ūkiui buvo reikalinga patikima administracinė pagalba. Mano laikais apie Pasandravio (Astrauskų) dvarą kaip apie Maironio gimtinę ar ilgiau gyventą vietą niekas nekalbėdavo. Gražiausias ir kūrybingiausias dienas Maironis praleido ne Pasandravyje, o Bernotų vieniemyje, todėl ir didesnio ar mažesnio paminklo Maironiui, jei jis šiame krašte būtų statomas, vieta irgi turėtų būti ne Pasandravyje, o Bernotuose.

Prieš Pirmąją pasaulinę karą Maironis dažnai atvykdavo į savo tėvo Aleksandro Mačiulio ūkį ir čia praleisdavo daug laiko. Labai graži buvo ta medžių žalumoje skendėjusi sodyba. Namas, nors ir medinis, bet dviejų galų, pamatai aukšti – akmenų ir plytų. Gerojoje pusėje – trys kambariai, darbinėje pusėje – tėvų ir vaikų

Lipčių šeima apie 1930-uosius metus. Algirdas Lipčius stovi pirmas iš dešinės

Bernotų viensėdis 2023 m. Iš buvusių 10 pastatų yra likę tik 4. Fotografai nežinomi. Fotoreprodukcijos iš Vitos Šikšnytės-Andrulienės archyvo

kambariai, didelė virtuvė, namo viduryje – darbo priemenė, kamino pakūra ir švarusis prieškambaris su gonkomis. Pastogėje, virš namo darbinės dalies, buvo salkutė, iš kurios atsiverdavo visas sodo gražumas.

Jis buvo apie 1,5 ha dydžio, iš šiaurės ir šiaurės rytų apsodintas eglėmis, liepomis, kitais medžiais bei aptvertas tvora, nes prie sodo glaudėsi Bernotų kaimo bendros ganyklos. Kad piemenys nelandžiotų į sodą, Aleksandras Mačiulis su jais buvo sutaręs, kad laikas nuo laiko jiems duos po krepšį obuolių. Ir vieni, ir kiti susitarimo laikėsi, tad sodo saugoti nereikėdavo.

Maironio tėvas A. Mačiulis buvo darbštus, sumanus ir pavyzdingas ūkininkas. Jo metai iš metų puoselėjamas ūkis, kuriam priklausė 45 ha žemės, buvo vis našesnis. Sode daugėjo vaismedžių. Mačiulis gerino jų

(Nukelta į 76 p.)

Algirdo Lipčiaus atsiminimai apie dėdę ir krikšto tėvą Maironį

(Atkelta iš p. 11)

kokybę netikusių veislių medžius perskiepydamas – jiems parinkdamas naujus rinktiniais įskiepius. Sode buvo daugiau kaip 20 bičių šeimų avilių-kaladžių. Į šią sodybą paviešėti, pasimokyti ūkininkavimo atvykdavo net aplinkinių dvarų savininkai, tarp jų ir bajorai Navickai.

Už 7 km. nuo Bernotų sodybos buvo kita A. Mačiulio valda – Srautai, kur augo apie 20 ha dydžio gražus lapuočių (ąžuolų, beržų, drebulių, juodalksnių) miškas, buvo šiek tiek pievų, apie 1 ha dydžio sodas. Šiame miške Maironio tėvas įskiepydavo laukines obelis ir jos tapdavo gerus vaisius brandinančiais vaismedžiais. Visas miško plotas buvo apjuostas reta, simboliška tvora. A. Mačiulis sakydavęs, kad jis tai daro ne norėdamas apsaugoti mišką nuo vagių, o kad žmonės žinotų jo valdų ribas.

Maironiui per mokslo metus išvykus iš Bernotų, jo sesuo Marcelė ūkyje būdavo pagrindinis patikimas tėvo ramstis. Pats A. Mačiulis retai iš Bernotų išvažiuodavo. Vietoje savęs beveik visur, pvz., į Raseinius nupirkti geležies ar kitokių prekių pas žydėlį krautuvininką, siųsdavęs Marcelę. Jis dukrai sakydavęs: „Jei tave kiek ir apgaus prekių kainoje, tai aš, pasilikęs namie ūkyje, vis tiek daugiau laimėsiu“.

Pirmojo pasaulinio karo metais Mačiulių sodyba ir ją supę laukai buvo tarsi išvogoti rusų apkasų, o už kilometro į vakarus nuo jos, palei Pasandravį, Sandravos upelį, apkasus buvo išsikasę vokiečiai, tad Bernotuose buvusi Mačiulių sodyba per karą

Kotryna Mačiulytė-Lipčienė. Kaunas, 1907 m. Fotografas nežinomas. Fotoreprodukcija iš Vitos Šikšnytės-Andrulienės archyvo

atsidūrė ugnies linijoje ir buvo nušluota nuo žemės paviršiaus – 1915 m. gražiąją Maironio tėvų sodybą sunaikino ugnis ir patrankų sviediniai. Visi ūkio trobesiai (jų buvo 10) sudegė.

Tada Maironio tėvai įsiprašė pagyventi pas kaimyną Vičą. Praėjus frontui, kol buvo suręsta laikina troba (ji tebestovi ir dabar), visus metus Mačiulių ir Vičų šeimos gyveno susigrūdusios. Kad ir labai vargant, bet Bernotų viensėdyje buvo atstatyti visi

Iš kairės: Bernotų vienkiemyje vietoje Pirmojo pasaulinio karo metais sudegusio gyvenamojo namo pastatyta laikina troba (XX a. 3 deš.), kuri tebestovi ir šiandien (dabar čia veikia ekspozicija, skirta Mačiuliams atminti); Maironio tėvo Aleksandro Mačiulio valdymo laikais, apie 1990-uosius metus, iškilęs didžiausias Bernotų vienkiemio sodybos pastatas – daržinė. Fotografai nežinomi. Nuotraukos iš Vitos Šikšnytės Andrulienės archyvo

ūkio trobesiai: tvartas, klojimas, daržinė, svirnelis ir kt.

Prisimenu dar vieną pasakojimą, kuris atskleidžia Maironio tėvo A. Mačiulio charakterį.

Caro laikais, kai rusų kalba ir pravoslavų tikėjimas lietuviams buvo brukamas per prievartą, Aleksandras Mačiulis visus raginęs nekeisti savo kalbos ir tikėjimo. Jis, surinkęs paauglius vaikus ir susodinęs juos į vežimą, ne vieną kartą esą slapta juos vežęs į Kauną, kad šie priimtų Sutvirtinimo sakramentą ir, tikėjimo, dorovės dvasia paženklinti, užaugtų darbštūs, sąžiningi, atkaklūs, darbingi žmonės, kad žinotų, ką tėvynės Lietuvos vaikams, artojams ir apšvietos nešėjams privalu daryti.

Iš vaikystės atsimenu, kaip mes iki 1914 m. laukdavome atvykstant Maironio. Tada į Bernotus jį reikėdavo parsivežti iš Baisogalos geležinkelio stoties, iki kurios buvo apie 40 km kelio. Kartą, gavus žinią, kad Maironis atvyksta, brolis Mikalojus dvikinke brička išvažiavo jo parvežti. Mes, penki vaikai, dideli ir maži, nekantriai laukėme, kada pagaliau parvažiuos dėdė Maironis ir, žinoma, atves daug lauktuvių pyrago... Į pavakarę kelio tolumoje pasirodė mūsų arkliai ir brička. Kai pamatėme, kad ant vežėjo sėdynės sėdi Mikalojus, o ant minkštosios plačiosios juoduoja stambus keleivis su skrybėle, ėmėme džiūgauti. Bet, kai brička įvažiavo iš vieškelio į sodybos kelią, mes visi pamatėme, kad virš minkštosios sėdynės – ne Maironis, o juoduoja ant medžio skersinio užkabintas apsiaustas, apvainikuotas skrybėle. Nuliūdome – nebus dėdės ir lauktuvių... Na o brolis Mikalojus tik juokiasi...

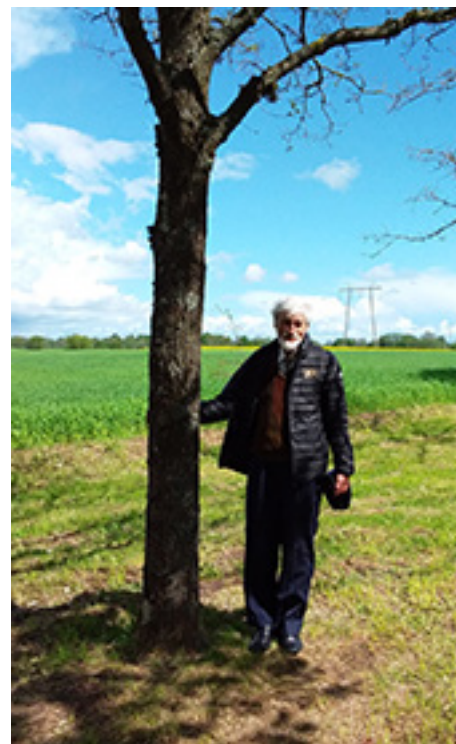
Kodėl neatvažiavo? Matyt, tada Maironiui, darbuojantis plačiuose lietuvių kultūros baruose, atsirado rimtų kliūčių išvažiuoti į Bernotus.

Iki šiol atmintyje išliko ir dar vienas ryškus prisiminimas – vaizdas, kaip Maironis savo svainiui Juozui, t. y. mano tėvui, padėdavo darbuotis – krauti į kluono prėslą (šalinę) rugių pėdus. Tada buvo 1911 ar 1912 m. rugpjūčio pradžia. Rugių į prėslą jau buvo sukrauta daug ir aukštai, tad su šake įprastu būdu užkelti naują pėdą, matyt, buvo nepatogu ir nebeįmanoma. Maironis, su specialiai pritaikyta tvirta kartele pasmeigęs pėdą žemiau ryšio, ėmė pėdus vieną po kito svaityti į viršų. Taip dirbant visi vežime buvę rugių pėdai atsidūrė prėslo viršuje.

Prisimenu ir savo „bajoriškumo“ valandas, kurios taip pat susijusios su Maironiu. Mama apie tą „bajorišką reikalą“ man yra pasakojusi tokią istoriją:

Maironio tėvų šeimoje ir mūsų šeimoje niekas

Juozas Linčius 2023 metais Maironio ąžuolų take Pasandravyje prie savo pasodinto ąžuolo. Fotografas nežinomas. Fotoreprodukcija iš Vitos Šikšnytės-Andrulienės archyvo

lenkiškai kalbėti nemokėjo. Tos kalbos mane, kai dar buvau visai mažas, vieną dieną ėmė mokyti, berods, samdyta auklė. Tikėtina, kad mano tėvus pradėti vaikus mokyti lenkų kalbos paskatino kaimynystėje gyvenę bajorai Navickai, kurie kalbėdavo lenkiškai. Tais laikais buvę taip: jei nori gauti lengvesnį nei artojo ūkininko darbą, t. y. tarnybą, turi mokėti rusiškai arba lenkiškai. Kai aš tos lenkų kalbos jau buvau gerokai pramokęs, Bernotuose apsilankė Maironis. Sužinojęs apie tuos mano mokslus, griežtai juos uždraudė. Mano tėvai jo paklausė, bet nuo to laiko mane broliai ir seserys dar ilgai bajoru pravardžiuodavo.

1914 m. prasidėjus Pirmajam pasauliniam karui, Kauno kunigų seminarija iš Kauno buvo perkelta į Vašakėnų dvarą, buvusį Panevėžio apskrities Troškūnų valsčiuje. Vėliau, Maironiui vėl gyvenant Kaune, buvo suvaržytas judėjimas, todėl iki 1918 m. Maironis Bernotuose nepasirodė, o ir vėliau atvykęs ilgai neužsibūdavo, nakčiai nepasilikdavo, nes, kaip jau minėjau, per karą visi Bernotų vienkiemio trobesiai sudegė. Maironis tada kiek ilgiau pabūdavo Betygaloje pas kunigą Janulaitį, Viduklėje, vėliau Tytuvėnuose pas kunigą Janučauską. Mėgdavo svečiuotis ir Krekenavoje, kur dirbo kunigas Kazlauskas. Vasaros atostogų metu nuvažiuodavo į Palangą. Ten pastorcinį darbą dirbo jo pusbrolis kun. Juozapas Šniukšta.

Kartą, kiek atsimenu 1924-ųjų vasarą, Mai-

(Nukelta į 78 p.)

Maironio tėvų ir seserų amžinojo poilsio vieta Betygalos kapinėse (Raseinių r.). 2024 m. Fotografas nežinomas. Fotoreprodukcija iš Vitos Šikšnytės-Andrulienės archyvo

ronis užsuko į Bernotus. Aš tą dieną pjočiau dobilus poros arklių traukiama šienapjove. Tą mašiną mano tėvui buvo įtaisęs pats Maironis. Kai Maironis, rankoje laikydamas baltą skrybėlę, kartu su giminaičių palyda prisiartinio prie dobilų lauko, aš sustabdžiau arklius ir pasveikinau dėdę, pabučiuodamas jam į ranką. Tądien jis buvo dvigubai patenkintas: jam malonu buvo matyti, kad jo dovanota mašina naudinga ir kad seserėnas, krikšto sūnus Algirdas, dirba ir moka valdyti mašiną.

Prisimenu, kad Maironis buvo atvažiavęs į Bernotus, berods, ir 1926 m., kai mano sesuo Elena tekėjo už Liudviko Babono, gyvenusio Burneikių vienkime (dvare).

Kai mokiausi Dotnuvos žemės ūkio technikume (1922–1926 m.), Maironis, kaip ir kitiems mokslus ėjusiems mano broliams ir seserims, skirdavo kiek pinigų.

1927–1930 m. aš gyvenau Kaune (buvau įstojęs mokyti į

Vytauto Didžiojo universiteto Gamtos matematikos fakulteto Veterinarijos skyrių) ir dirbau kooperatinės prekybinės organizacijos kontoroje. Tada su dėde Maironiu bendrauti neteko. Tiesa, trejetą kartų buvau pakviestas į Maironio giminėms, artimiesiems, pažįstamiems suruoštas vaišes.

Kiek suprantu, Maironiui jo sesers vaikai, t. y. mano broliai ir seserys, turėjo būti gerokai įkyrėję. Kaune, Maironio namuose, kurių adresas buvo Muziejaus g. 5, sesers Marcelės globojami besimokydami gyveno jų net penki – Mikalojus, Julytė, Teklė, Stasys ir Danutė. Vaikai judrūs, triukšmingi, o Maironio darbui ir kūrybai reikėjo ramybės. Nors savo sesers vaikus Marcelė ir auklėdavo, reikalui prispyrus, tramdydavo, bet vis tiek kas nors negero, netinkamo, neramaus nutikdavo, o ir tvarka, didele polinkiu darbui ar kūrybai jie nepasižymėjo, tad, kai aš gyvenau Kaune, Maironis neįtūrė didelio poreikio su manimi bendrauti – jam reikėjo ramybės.

Maironis buvo kietas realistas. Jo nuomonė dėl neturto? Dažniausiai kalti patys žmonės. Žinoma, esą ir išimčių. Maironis savo seserėnams tik tada ėmė skirti daugiau laiko ir dėmesio, kai jie suaugo ir savo gyvenimo vertę įrodė gerais darbais. Galbūt jis laikėsi per daug kietos, bet pagrįstai protingos taisyklės: auklėjant vaikus (šiuo atveju seserėnus) materialių dalykų reikia duoti tiek, kad truputį trūktų. Gyvenime daug tokių pavyzdžių, kad davė jaunam žmogui per daug pinigų, laisvės ir užaugo visai nekokia asmenybė. Apie tai ir šie Maironio eilėraščio žodžiai: „Nebijokit vargo kieto, nes be jo galiūnai pūva...“

Beje, mano tėvui, kuriam po

A. Mačiulio (mirė 1893 m., būdamas 66 metų amžiaus) ir jo žmonos Onos (mirė 1896 m., sulaukusi 59 metų amžiaus) mirties atiteko Bernotų ir Srautų žemės valdos, Maironis, norėdamas, kad šis ūkis būtų pavyzdingai tvarkomas, iš pradžių daug padėjo pinigais, tačiau ilgainiui, įsitikinęs, jog iš to apčiuopiamos naudos nėra, pinigų nebeduodavo.

Maironis savo paties turta, sukauptą atkaklaus darbo dėka, 1930 m. gruodžio 17 d. surašytame testamente paskirstė apgalvotai ir prasmingai. Turta jis paliko Lietuvos valstybei, Katalikų kunigų seminarijai, keturioms katalikų bažnyčioms: Bazilikai Katedrai, Metropolijos seminarijos bažnyčiai, Kauno Prisikėlimo ir Betygalos bažnyčioms, Šv. Luko ligoninei bei keturioms labdarinėms kultūros organizacijoms. Testamento straipsnio 4 punkte rašoma: „*Penkis tūkstančius litų skiriu tikrai reikalingiems pašalpos mokslui eiti mano giminaičiams, kuriuos tokiais pripažins sesuo Marcelė, Mikalojus Lipčius ir Betygalos klebonas (kun. Janulaitis)*“.

Taigi, Maironis buvo ne savanaudiškas, gobšus žmogus, o darbšti, sumani, taupi, labai humaniška, tvirtais dorovės principais besivadovaujanti asmenybė. Jis labai mylėjo Lietuvą, savo tėviškę, mėgo ir prasmingu laikė savo darbą – vadovavimą Kauno kunigų seminarijai (1909–1932), tikėdamas, kad iš jos po Lietuvą pasklis krikščionišką tikėjimą išpažįstantys tautinės kultūros žiburiai.

Vilnius, 1975 m. kovo 6 d.